

ภาคผนวก จ

คัตบอกรีในรัชกาลที่ ๓ เล่มที่ ๓ จ.ศ. ๑๑๘๕

ที่รวมอยู่ในภาคผนวก ง. นี้มีอยู่ ๔ ฉบับ คือ

- หนังสือของพระยาโคราชถึงพระยาราชนิกุล (เวรมหากไทย)
- หนังสือของปลัด (เมืองโคราช) ถึงพระยาโคราช
- หนังสือตราราชสีห์ (พระยาโคราชปลอม) ถึง เมืองศรีสะเกษ เมืองสุรินทร์
เมืองสังขะ
- หนังสือพระยาไกร เมืองขุขันธ์ถึงอุปราช เมืองเวียงจันทน์

ศักราชในรัชกาลที่ ๓ เล่ม ๓ จ.ศ. ๑๑๘๘

วันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีกุน นพศก (๑) ภูเขาไชยวิจิตร ผู้รักษากรุงเก่า
บอกลงมาว่า พระเสนาพิพิธ เป็นผู้ช่วยราชการกรุงเก่า พานายธำ มหาดเล็ก ซึ่งถือหนังสือบอก
พญาสมบัตินาย กับนายจางรณนั้นนำขึ้นไปเผ่าลนเกล้าฯ กรมพระราชวังบวรฯ ณ ค่ายชอนกว้าง กลับ
ลงมาไต่ความว่า ขุนพลไทหนังสือถึงค่ายเวียงจันทน์ว่า อ้ายเคอะมาหลง เซอะกวาดครัวโคราชอยู่
พวกเมือง เชียงใหม่ เข้ายกไปกวาดครัว เมือง เวียงจันทน์ไปแล้ว ทัพเมือง เวียงจันทน์ต้นกัน เล็ก
กลับไปจากโคราชแต่ ณ วันเดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำแล้ว ทั้งชาวของชางมาเสียเป็นอันมาก กำหนด
ลนเกล้าฯ กรมพระราชวังบวรสถานมงคล จะไต่ยกจากชอนขางขึ้นไปเมืองโคราช ณ วันเดือน ๕
ขึ้น ๘ ค่ำเป็นแม่แล้ว

ณ วันศุกร์ เดือน ๕ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีกุน นพศก หลวงศรีหัตถ์ เลข ถิ่นหนังสือบอกเจ้าพญาพระ
คลัง ส่งตัวนายเกษ นายเจ้าพญานครราชสีมา กับหนังสือเจ้าพญาโคราช เวรมหาดไทย ๒ พญาราช
นิกุล ๑ (รวม) ๓ คน หนังสือพญาปลัดถึงเจ้าพญาโคราช ๑ ตราพระราชสีห์ เจ้าพญาโคราชทำปลดอม
๑ หนังสืออุปราช ราชวงศ์ สุทธิสาร มีไปถึงกัน ๗ หนังสือพญาไกร เมืองขุขันธ์ถึง เมืองเวียงจันทน์ ๑
หนังสือหลวงปลัด เมืองสุรินทร์ไปถึง เมืองสุวรรณภูมิ ๑ (รวม) ๑๔ ขุนธานีสงคราม เมืองปัตบอง
เจ้าพญาพระคลัง พญาอำเรอภักดี (รวม) ๒ กับหนังสือพญามุมถึงพระพิพิธวาที ๑ (รวม) ๓
(รวมทั้งสิ้น) ๑๗ (คือ)

หนังสือเจ้าพญาโคราชมาถึงพญาราชนิกุล เวรมหาดไทย ค่วยเจ้าพญาโคราชถอยลงมา
อยู่หนองปรือ ลาว เมืองเวียงจันทน์ ส่วยเขมร เมืองขุขันธ์ ยกมาล้อมพญาพิมายไว้ เจ้าพญาโคราช
ก็ลาว ส่วย แดกมาลาวมาส่วยตาย ๔๐ คน แล้วถอยมาตั้งอยู่สวายจิต ชาวเจ้าแควใหญ่ไม่
สู้ที่หนองปรือ กลับมาแจ้งความว่า กองทัพลาวกองทัพส่วยพวกป่าดง ยกมาตั้งอยู่หนองปรือคน ๓๐๐๐
ยกคิด ตามเจ้าพญาโคราชมา ครั้นจะตั้งอยู่ที่สวายจิต กำลั้งน้อย จึงถอยลงมาหากองทัพ ณ เมือง
ปราจิณ

(๑) ปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๑๘๘ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๓๐ (ในสมัยนั้นเริ่มศักราชใหม่เดือน ๕
ของทุก ๆ ปี)

พญาปลัดบอกมาถึง เจ้าพญาไกรราชว่า ไคยกออกไปจากค่าย เจ้าเวียงจันทน์ไปตามครัว
ทันครัว ๗ บ้านคุมเขา ๗ วัน เดือน ๔ แรม ๓ ค่ำ พญาปลัดโคประชุมครัว ๗ บ้านปราสาท ๗ วัน
เดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ พญาขกกระบัตร หลวงเมือง หลวงปลัดพิมาย มาหาพญาปลัด ๗ บ้าน
ปราสาท พระณรงค์เคชะ หลวงวัง หลวงนา หลวงปลัดพิมาย ขุนอินทสุภา กำหนดพันนายบ้าน
ทั้งปวงชุมนุมครัวโคเล็กสกรรจ์ ๕๐๐ ยกออกมาตั้งอยู่ ณ บ้านสำริด แล้วให้จับลาวกองทัพซึ่งคุม
ครัวฆ่าเสีย ๔๐ คน พญาปลัด พญาขกกระบัตร กรมการ พร้อมกันเห็นกำลังพอจะสู้ทัพเวียงจันทน์ได้
จึงตั้งมั่นอยู่ ณ บ้านทุ่งสำริด ถ้าเจ้าพญาไกรราชรู้หนังสือนี้แล้ว ให้เร่งยกไปตั้งกลางวันกลางคืน ให้
ถึงบ้านสำริดโดยเร็ว จะได้เข้าตีทัพเจ้าเวียงจันทน์

คราพระราชสีห์เจ้าพญาไกรราชทำปลอมนั้น มีไปถึง เจ้าเมืองศรีสะเกษ เจ้าเมืองสุรินทร์
เจ้าเมืองสังขะ ว่าลาวแขวงตะวันออกทางโค ทางเหนือ กับพญาไกร คึกกมล ให้พญาสังขะเป็น
แม่ทัพใหญ่คุมกองทัพเมืองปากดงที่ทัพลาวพญาไกร เจ้าพญาไกรราช พญารามกำแหง ยังคอยกองทัพ
หลวงอยู่ แล้วให้เจ้าเมืองศรีสะเกษ เจ้าเมืองสุรินทร์ กรมการ พึงบังคับบัญชาพญาสังขะแม่ทัพ แล้ว
ให้พญาสังขะเจ้าเมืองศรีสะเกษ พระสุรินทร์กรมการ ยกไปตีทัพเมืองปากดงที่ทัพลาวพญาไกรปากดงให้
แตกยับ เย็นในใจโค

หนังสือพญาไกร เมืองขุขันธ์ไปถึงอุปราชเมืองเวียงจันทน์ว่า ไคยกไปเฝ้าเจ้าเวียงจันทน์
ณ เมืองไกรราช มาถึงบ้านเก่า พนายแสงมหาตเล็กเพี้ยเมืองแพน บอกว่ามีหนังสือรับสั่ง เจ้าเวียง
จันทน์ให้ไปตามตัวเจ้าพญาไกรราช พญาไกรก็ไปตามควย ไปถึงบ้านระสือแขวงเมืองสุรินทร์ นาย
แสงบอกว่าไปถึงตะลุง ให้นายแสงพาไป ทาทันเจ้าพญาไกรราชไม่ เจ้าพญาไกรราชใหญ่หนักก็เชิญ
ตราสามฉบับ พญาไกรโคส่งให้พระสุรินทร์ฉบับหนึ่ง เอาไปให้เจ้าเวียงจันทน์ฉบับหนึ่ง ไคมอบตัว
หลวงศรีเสนาให้นายแสงพาไปหาเจ้าเวียงจันทน์ พญาไกรกับพระสะ เทือนหลวงปลัด เมืองสุรินทร์
คุมไพร่พันเศษยกไป ตามเจ้าพญาไกรราช ๗ วัน เดือน ๔ ขึ้น ๑๓ ค่ำ

หนังสืออุปราช ราชวงศ์ เมืองเวียงจันทน์นั้น มีไปถึงพญาไกร เมืองขุขันธ์ ให้แต่งคนไป
ก้าวสक्ति อยาให้พญาไกรราชเล็กคอกหนีไปโค.